

2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

DORIS LESSING

TÜRKÜ SÖYLÜYOR OTLAR

ROMAN

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
AYLİN SAĞTÜR

Doris Lessing
TÜRKÜ SÖYLÜYOR
OTLAR
2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Can Yayınları: 48
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 21

The Grass is Singing, Doris Lessing

© Doris Lessing, 1950

Adı geçen eser Uluslararası Telif Hakları Kanunları
aracılığıyla korunmaktadır.

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2003

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Jonathan Clowes Ltd. ve
Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

1. basım: 1983

2. basım: Mayıs 2008

Yayına Hazırlayan: Pınar Savaş

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gelengül Çakır
Düzeltili: Nurten Sönmezcan

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Eko Matbaası

ISBN 978-975-07-0375-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Doris Lessing
TÜRKÜ SÖYLÜYOR
OTLAR
2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
AYLİN SAĞTÜR

CAN YAYINLARI

**DORIS LESSING'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTAPLARI**

ALTIN DEFTER / *roman*

GENE AŞK / *roman*

MARA İLE DANN / *roman*

Doris Lessing, 1919'da, babasının İngiliz subayı olarak İran'da görev yaptığı sırada Kirmanşah (bugün Bahteran) kentinde doğdu. Ailesi 1924'te Rodezya'da bir çiftliğe taşındı. Yirmi beş yıl orada kalan Lessing 1949'da İngiltere'ye yerleşti. Yayınlanan ilk kitabı *Türkü Söylüyor Otlar* (1950), Rodezya'da yaşayan çiftlik sahibi beyaz bir karı-kocayla Afrikalı hizmetçilerini konu alıyordu. Başyapıtlarından sayılan ve en çok okunan romanı olan *Altın Defter*'de (1962), sanatı aracılığıyla yaşadığı çağla uzlaşmaya çalışan bir kadın yazarı konu aldı; roman, daha sonra Fransa'da yabancı roman dalında Médicis Ödülü'nü kazandı. Güney Afrika'da büyüyerek İngiltere'ye yerleşen Martha Quest adlı kahramanına ilişkin *Şiddetin Çocukları* adlı yarı-özyaşamöyküsel roman dizisi 1964-65'te yayınlandı. *Hayatta Kalanın Anıları* (1975), ileriye görmeye çalışan bir fantezi niteliğindedir. Aynı zamanda usta bir öykü yazarı olan Lessing, aralarında *Evlenmeyen Bir Adamın Hikâyesi*'nin de (1972) bulunduğu birkaç öykü kitabı da yayınladı. 1970'lerin sonlarıyla 1980'lerin başlarında *Argos'taki Kanopus* adlı beş romanlık dizisiyle bilimkurgu türüne yöneldi. *İyi Bir Komşunun Günlüğü* (1983) ve *Yaşlılar Yapabilselerdi* (1984) adlı romanlarında, tanınmamış yazarların sorunlarını gözler önüne sermek için Jane Somers takma adını kullandı. 1985'te, Londra'daki bir grup devrimciyi anlattığı *İyi Terörist* yayınlandı. Bunu anormal bir çocuğun ailesini sürüklediği yıkımı konu alan dehşet öyküsü *Beşinci Çocuk* (1988) izledi. İki ciltlik özyaşamöyküsünün özellikle ilk cildi *Derimin Altında* (1994) büyük övgüyle karşılandı. Son romanı *Yarı*, 2007'de yayınlandı. Lessing, 2007'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü.

Güney Rodezya'dan (şimdiki Zimbabwe)
Bayan GLADYS MAASDORP'a
en derin sevgi ve hayranlığımla...

Dağlar arasındaki bu köhne çukurda
Soluk ayışığında, türkü söylüyor otlar
Çökmüş mezarlar üstünde, kilise çevresinde
O boş kilise, yalnızca rüzgârın barınağı.
Ne cam ne çerçeve, kapısı çarpıp duran
Kimseye zarar gelmez kuru kemiklerden
Sadece bir horoz tünemiş çatının direğine
Üürü üüü, Üürü üüü
Bir şimşek çakışında. Sonra çisentili bir bora
Yağmur getiren.

Ganj'in suları azalmıştı, pörsük yapraklar
Yağmur bekliyordu. Kara bulutlar yığılırken
Uzakta, çok uzakta, Himalayalar'da
Cengel eğilmiş, kamburlaşmıştı sessizce.
Derken gök gürültüsü konuştu.

T. S. ELIOT'ın *Çorak Ülke* adlı şiirinden
(Türkçesi: CEVAT ÇAPAN)

Yazara ve Faber & Faber'e
şükranlarımla.

'Bir uygarlığın zayıflıkları hakkında en iyi yargıyı, başarısızlıklarına ve uyuşmazlıklarına bakarak verebiliriz.'

ADI BİLİNMEYEN BİR YAZAR

BİRİNCİ BÖLÜM

SIR DOLU CİNAYET

Özel Muhabir Bildiriyor

Dün sabah, Ngesili çiftçi Richard Turner'in eşi Mary Turner, çiftlik evinin ön verandasında ölü bulunmuştur. Evde ayak işlerine bakan genç tutuklanarak, cinayeti işlediğini itiraf etmiştir. Cinayetin nedeni anlaşılammıştır. Uşağın, değerli eşya peşinde olduğu sanılmaktadır.

Gazete pek bir şey söylemiyordu. Ülkenin dört bir yanında bu sansasyon yaratan manşete ve altındaki paragrafa göz atanlar, neredeyse tatmin olarak adlandırılacak bir duyguyla karışık, anlık bir öfkeye kapılmışlardı. Sanki bir inanç onaylanmış, olması zaten beklenen şey olmuştu. Yerliler ne zaman bir şey çalsa, adam öldürse ya da ırza geçse, beyazların duygusu hep bu olmuştu.

Sonra da sayfayı çevirip başka şeylerle ilgilenmeye başlamışlardı.

Ancak o 'çevre'de yaşayan ve Turnerlere aşına olan

ya da yıllar boyu onlar hakkında dedikodu yapanlar, sayfayı pek de öyle çabucak çeviremediler. Çoğu, haberi kesip eski mektuplarının ya da bir kitabın sayfaları arasına koyarak giz dolu bakışlarla bu sararan kâğıt parçasına bakacak ve bunu bir işaret, bir uyarı olarak saklayacaktı. Bu cinayet hiçbir zaman tartışılmadı; işin en olağandışı yanı da buydu. Olayı açıklayacak durumdaki üç kişi hiçbir şey söylemezken herkes, bilinmesi gereken her şeyi onlara söyleyen bir altıncı duyuya sahip gibiydi. Kısacası, kimse cinayetten söz etmedi. Ne zaman içlerinden biri ‘kötü bir olay’ diyerek yorum yapsa, çevredekilerin yüzleri yine o maskeli ve gizemli ifadeye bürünürdü. “Gerçekten çok kötü bir olay,” gibisinden bir yanıt verilir, konu da öylece kapanırdı. Anlaşılan, Turner olayını dedikoduyla gereksiz yere yaymamak için sözsüz bir anlaşma yapılmıştı. Oysa yörede yalnızca çiftçiler yaşardı. Burada birbirlerinden ayrı ve yapayalnız yaşayan çiftçi aileler, ara sıra biraraya geldiklerinde, haftalar boyu kendi yüzleriyle siyah uşaklarının suratlarını seyretmekten başka bir şey yapmayacakları çiftliklerine dönmeden önce, bir-iki saatlik birlikteliğin tadını çıkarmak için hep bir ağızdan konuşur, tartışır, konuları didik didik ederlerdi. Doğal olarak bu cinayetin aylarca konuşulması beklenirdi. Üzerinde konuşacak bir şey bulduklarına şükretmeleri gerekirdi.

Dışarıdan bakan biri, enerjik bir adam olan Charlie Slatter’in bölgedeki çiftlikleri teker teker dolaşarak insanlara susmalarını söylediğini sanabilirdi, ama bu adamın aklına bile gelmedi elbette. Slatter’in hiçbir yanlışlığa izin vermeden attığı adımlar, bilinçli bir plan olmaksızın, içgüdülerle atılmıştı. Olayın en ilginç yönü de işte, bu sessiz ve bilinçsiz uzlaşmaydı. Herkes, bir tür telepati yoluyla haberleşen –ya da öyle görünen– bir kuş sürüsü gibi hareket ediyordu.

Cinayet onları öne çıkarmadan çok önceleri de insanlar, Turnerlerden, uyumsuz, dışlanmış ve bir köşeye

çekilmiş kimseler için kullanılan acımasız, aldırışsız bir dille söz ederlerdi. Turnerleri tanıyan pek az komşuları vardı. Uzaktan görenler daha da azdı, ama nedense sevenleri yoktu. Peki, nedendi bu hoşnutsuzluk? Kendilerini kendilerine saklamak; işte, Turnerlerin bütün suçu buydu! Bölgenin danslı partilerinde, pikniklerinde ya da spor alanlarında onları gören olmamıştı. Utanacak, saklanacak bir şeyleri olmalıydı; genel kanı buydu. Kendilerini insanlardan böylesine soyutlamaya hiç de hakları yoktu; bunu yapmakla, insanların suratına bir şamar indirmişlerdi; böylesine burnu havada olacak neleri vardı ki? Hem de o yaşam biçimleriyle! Geçici olsaydı, o kutu gibi küçücük evde oturmaları hoş görülebilirdi. Ama onlar bu evde yaşıyorlardı! –Tanrı’ya şükür– sayıları pek fazla olmayan birkaç yerli de buna benzer evlerde oturuyordu. Hem, beyazların da aynı biçimde yaşadığını görmeleri onlar üzerinde garip bir etki yaratmaz mıydı?

Bir gün birisi, Turnerlerden söz ederken, ‘zavallı beyazlar’ sözünü cümle içinde kullanıvermiş, birden herkesi bir huzursuzluk kaplamıştı. Gerçi o günlerde gelirler arasında büyük bir farklılık yoktu, tütün kralları dönemi daha başlamamıştı ama, yine de keskin bir ırk ayrımı geçerliydi. Afrika’da yerleşmiş Avrupalılar, küçük bir topluluk oluşturmuşlar, kendi yaşamlarını yaşıyor ve İngilizlerce küçümseniyorlardı. ‘Zavallı beyazlar’, ancak Afrika’da yerleşmiş Avrupalılar olabilirdi, İngilizler değil. Turnerlerin ‘zavallı beyazlar’ olduğunu söyleyen adam da Turnerlerden her söz edişinde onları böyle nitelemekte küstahça direndi. Zavallı olmak ve olmamak nasıl oluyordu? Zavallı beyaz, nasıl bir insandı? Bu, insanın yaşam biçimi, yaşam standardıyla ilgili bir sorundu. Zavallı beyazlar olarak kabul edilmek için Turnerlerin bir sürü çocuğa sahip olması yeter de artardı.

Konuyla ilgili savlar bir sonuca ulaştırılmasa da, insanların Turnerleri zavallı beyazlar olarak düşünmesi söz konusu olmamalıydı. Bu yakıştırmayı kabullenmek,

kendi içlerinden birinin küçük düşmesine göz yummak demektir. Ne de olsa, Turnerler İngiliz'dir.

Böylece, Turner olayı, Güney Afrika'da yaşayan Britanyalıların ilk kuralı olan 'takım ruhu' anlayışıyla bir çözüme bağlandı. Ancak Turnerler bu olup bitenlere tümüyle kayıtsız kalmayı sürdürdüler. Bu 'takım ruhu'na verilen önemi hiç mi hiç anlamıyor gibi görünüyordular. İşte Turnerlerden asıl nefret edilmesi de bundandı.

Üzerinde düşünmeyi sürdürdükçe, olay daha da olağanüstü boyutlar kazanacaktır. Cinayetin kendisi değil de, insanların Mary'yi tatsız ve pis bir yaratık olarak görmesi, Dick Turner'e acıyarak Mary'ye karşı su katılmamış bir öfkeyle, onun öldürülmeyi hak etmiş olduğunu düşünmeleri olağandışıydı. Yine de kimse bir şey sormadı.

En azından, bu 'Özel Muhabir'in kim olduğunu merak etmiş olmalıydılar. Gazetede yazı, gazete dilinde yazılmadığına göre, haberi yazan çevreden biri olmalıydı. Ama kim? Çiftlik kâhyası Marston, cinayetten hemen sonra yöreden çekip gitmişti. Komiser Denham'ın yazıyı yazmış olması da düşük bir olasılıktı. Geriye bir tek, Turnerleri herkesten daha iyi tanıyan ve cinayetin işlendiği gün de yanlarında olan Charlie Slatter kalıyordu. Charlie Slatter'in olayı tümüyle denetimi altına aldığı ve komiserin bile önüne geçiverdiği söylenebilirdi. İnsanlar da bu durumun yerinde ve doğru olduğunu düşünüyorlardı. Serser bir beyaz kadının, insanların üzerinde düşüneceği, ama hiçbir zaman dile getirmeyeceği bir nedenle kendini öldürtmesi, beyazların dışında kimi ilgilendirirdi? Geçimleri, karıları, aileleri ve yaşam biçimleri tehdit edilen onlardı.

Yine de bir yabancı gözüyle, Slatter'e, olaya egemen olması, olan bitenin bir damla yorumdan öteye taşmadan geçirtilivermesini sağlaması için izin verilmiş olması garip görünüyordu.

Önceden bir plan yapmak da olanaksızdı. Çünkü her

şey birdenbire olmuş, zaman kalmamıştı. Sözcüleri Dick Turner'in çiftliğinin ayak işlerine bakan çocuk haberi getirdiğinde, Slatter, neden oturup polis karakolundaki komisere bir not yazmaya koyulmuştu? Telefonu kullanmaması pek garipti.

Orada yaşayan herkes, bölge telefonunun ne olduğunu bilir. Kolu, telefon numarasındaki sayılar kadar çevirdikten sonra alıcıyı kaldırılırsanız, sonra da, bölgenin her yanındaki hatlardan gelen, soluk gibi, fısıltı gibi, genizden gelen öksürük gibi yumuşak sesleri duyarsınız.

Slatter, Turnerlerin altı mil uzağında oturuyordu. Çiftliğin işçileri cesedi bulur bulmaz ona geldiler. Slatter, geciktirilmemesi gereken bir durum olduğu halde, telefonu kullanmayıp haberi on iki mil uzaktaki Denham Polis Karakolu'na bisikletli bir yerliyle ilettiler. Komiser, keşif yapmak üzere altı-yedi tane yerli polisi hemen olay yerine gönderdi. Mektubundaki anlatım biçimi dikkatini çektiğinden de ilkin Slatter'e uğradı. Böylece cinayet yerine daha geç bir saatte geldi. Yerli polisin katili öyle uzun boylu araması gerekmemişti; evi dolaşarak cesede şöyle bir baktıktan sonra, evin üzerine kurulduğu tepelikten aşağıya doğru dağıldıklarında, altüst edilmiş karınca yuvasının içinden çıkan Musa ile burun buruna geldiler. Oğlan onlara doğru yürüdü ve "İşte buradayım," dedi ya da bunun gibi bir şeyler söyledi. Adamlar Musa'nın ellerine kelepçeleri geçirdiler ve polis arabalarının gelmesini beklemek üzere eve gittiler. Bir süre sonra Dick Turner, durmadan mızıldayan iki köpeklerle çalılarının ardından görüldü. Aklını yitirmiş gibiydi, kendi kendine konuşuyor ve elleri yaprakla, toprakla dolu, çalılarının arasında şaşkın bir durumda gidip geliyordu. Beyaz bir adamdı, siyahlar, delirmiş de olsa beyaz tene el süremezlerdi, bu nedenle ona ilişmediler, onu uzaktan izlemekle yetindiler.

İnsanlar, katilin neden ortaya çıktığını da pek merak etmediler. Gerçi pek kaçma olanağı yoktu, ama şansını

deneseydi belki kaçabilirdi. Dağlara kaçabilir, bir süre saklanabilir ya da Portekiz Sömürgesi'ne sığınabilirdi. Bölgenin yerlilerinden sorumlu yetkili, bir akşam davetinde, bunun çok anlaşılır bir tavır olduğunu söyledi. Ülkenin tarihçesi hakkında az çok bir şeyler bilen ya da misyonerlerin günlüklerini, mektuplarını okumuş olan herkes, Lobengula toplumunun değer yargılarını kavrayabilirdi. Kurallar kesindi; herkes ne yapabileceğini ya da yapamayacağını iyi biliyordu. Kralın kadınlarından birine el sürmek gibi bağışlanmaz bir suç işleyen, cezasına boyun eğerek karınca yuvası üzerinde kazığa oturtulma ya da bunun gibi tatsız bir cezaya katlanırdı. “Yanlış bir şey yaptım ve bunun için cezalandırılmak istiyorum,” diyerek ortaya çıkardı. Cezalandırılmayı istemek bir gelenektir ve gerçekten de bunun kendine özgü efendice bir yanı vardı. Yabancı dili, gelenekleri ve bu tür gerekli şeyleri öğrenen yerli görevlilerden gelen bu gibi önerilere kimse aldırılmazdı. Ancak bu ayrıcalık, bu kişilerin her yaptığının ‘efendice’ olduğu anlamına da gelmiyordu. (Son zamanlarda anlayış yine değişti; eski yöntemleri ara sıra yüceltmek uygun bir davranış gibi görülmekte. Ama bunu söylerken, o günden bu yana yerlilerin ne denli yozlaştığını da belirtmek gerekiyor!)

Böylece olayın bu yönü, önemini yitirdi. Bununla birlikte Musa'nın Matabele¹ olmama ihtimali daha da ilginçti. Mashonaland'da yaşıyordu, ama yerlilerin Afrika'nın içinde oradan oraya dolaşmaları çok olağandı. Herhangi bir Portekiz Sömürgesi'nden, Nysaland'dan ya da Güney Afrika Birliği'nden gelmiş olabilirdi. Yüce Kral Lobengula'nın döneminden bu yana çok uzun bir süre geçmişti. Ancak, o zamanlar yerli görevliler işlerin geçmişte nasılsa hâlâ öyle olduğunu düşünme eğilimindediler.

Charlie Slatter, mektubu polis karakoluna yolladık-

¹ Şu anda Matabeleland'da yaşayan ve 1837'de Boerler tarafından Transvaal'den sürülen Zulu halkı. (Ç.N.)

tan sonra iri Amerikan arabasına atlayarak bozuk çiftlik yollarını büyük bir hızla geçti.

Kimdi bu Charlie Slatter? Bu trajedinin başlangıcından beri Turnerlerin gözünde, Toplum'un kişileşmesiydi o. Olayın birçok can alıcı noktasında karşınıza çıkıyordu; şu ya da bu biçimde Turnerlerin felakete uğraması kaçınılmazdı ya, o olmasaydı işler pek de böyle gelişmeyecekti.

Slatter, bir zamanlar, Londralı bir bakkal çırağıydı. Enerjisi ve girişim yeteneği olmasa, kenar mahallelerde paçavralar içinde yaşıyor olacaklarını çocuklarına anlatmaktan özel bir haz duyardı. Afrika'da geçirdiği yirmi yıla karşın, hâlâ kabadayı bir Londralıydı. Kafasında tek bir şey vardı: para kazanmak. Kazandı da. Hem de çok kazandı. Ham, kaba, acımasız, yine de kendine göre iyi yürekli bir adamdı. Öyle dürtüleri vardı ki, ne yaparsa yapsın elinde değil, para kazanıyordu! Bir ucundan sterlin banknotları üreten bir makinenin kolunu çeviriyormuşçasına çiftçilik yapmaktaydı. Başlangıçta karısına karşı çok sertti, ona olmadık cefalar çektiriyordu; çocuklarına karşı da çok sertti; zengin olunca onlara her istediklerini verdi; hepsinden önemlisi, çiftlikteki işçilere karşı acımasızdı. İşçiler, yani altın yumurtlayan tavuklar, o zamanlar başkaları için altın üretmekten başka bir yaşam biçiminin var olduğunu bilmiyorlardı. Bugün artık bu gerçeği görmeye başladılar. Slatter, çiftçilikte kırbacın gereğine inanırdı. Bu kırbaç, "Gerektiğinde öldürmekten çekinme!" der gibi ön kapının üzerinde sallanırdı. Bir zamanlar, bir öfke nöbetinde, yerlilerden birini öldürmüştü. Verilen ceza otuz sterlindi. O günden bu yana öfkesini içinde tutmayı öğrenmişti. Yine de kırbacını kullanırdı. Kendine güveni olmayan insanlara pek uygun düşmüyordu bu. Çok önceleri, Dick çiftçiliğe başladığında, ona da saban ve tırmıktan önce bir 'kırbaç' alıp duvara asmasını öneren, Slatter'di. Ancak, daha sonra göreceğimiz gibi bunun Turnerlere pek bir yararı olmadı.

2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

DORIS LESSING

TÜRKÜ SÖYLÜYOR
OTLAR

ROMAN

Bugünkü adı Zimbabve olan Rodezya'da, kendisi gibi Beyazların gittiği bir okulda bağınazca önyargılarla yetişmiş olan Mary, kendisine ilgi gösteren ilk erkekle evlenir. Kocasını çiftçi Dick Turner'la birlikte yoksul ve mutsuz bir yaşamın içinde bulur kendini. Ruh sağlığını yitiren Mary, içine düştüğü yalnızlıktan kurtulabilmek için, bir Beyaz kadının işleyebileceği en büyük "günah"lardan birini işleyecektir...

2007 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi **Doris Lessing**, tam 25 yıl yaşadığı Rodezya'nın toplumsal çelişkilerinden yola çıktığı *Türkü Söylüyor Otlar*'da, Beyazların ırkçı egemenliğinin pençesindeki insanların ruhsal portrelerini çiziyor. Afrika'nın görkemli güzelliğini ustaca betimlerken, haksızlığa, ırkçılığa ve cinsel ikiyüzlülüğe karşı sesini yükseltiyor.

KAPAK FOTOĞRAFI: JAMES ANTRIM

ISBN 978-975-07-0375-1

9 789750 703751

<http://www.canyayinlari.com>